

PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG, DÃ NGOẠI TẠI CÁT BÀ, HẢI PHÒNG - THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP

Nguyễn Thuý An

Khoa Du lịch, Trường Đại học Hải Phòng

Email: annt@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 15/7/2024

Ngày PB đánh giá: 19/7/2024

Ngày duyệt đăng: 26/7/2024

TÓM TẮT: Du lịch cộng đồng, dã ngoại là sản phẩm du lịch khá mới nhưng được ưa chuộng tại nhiều quốc gia. Việc phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng, dã ngoại tại một địa phương phụ thuộc rất nhiều vào các điều kiện như tài nguyên du lịch, cơ sở vật chất kỹ thuật - hạ tầng, nguồn nhân lực du lịch, chính sách phát triển du lịch, công tác quảng bá sản phẩm du lịch... Cát Bà (Hải Phòng) hội tụ đầy đủ các điều kiện cho sự phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng, dã ngoại. Dựa trên kết quả phân tích thứ cấp về thực trạng phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà, bài báo đưa ra những đánh giá và nhận định về sản phẩm du lịch này tại địa phương, từ đó đề xuất những giải pháp nhằm góp phần phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà trong thời gian tới.

Từ khóa: du lịch cộng đồng, dã ngoại, phát triển, Cát Bà

DEVELOPING COMMUNITY TOURISM, ECOTOURISM IN CAT BA, HAI PHONG - CURRENT SITUATION AND SOLUTIONS

ABSTRACT: Community tourism and ecotourism are relatively new tourism products but are popular in many countries. The development of community tourism and ecotourism products in a locality depends heavily on factors such as tourism resources, technical infrastructure, tourism human resources, tourism development policies, and product promotion efforts. Cát Bà (Hai Phong) possesses all the necessary conditions for the development of community tourism and ecotourism products. Based on the analysis of secondary data on the current situation of community ecotourism development in Cát Bà, this article provides evaluations and assessments of this tourism product in the area, and proposes solutions to contribute to the development of community tourism and ecotourism in Cát Bà in the future.

Keyword: community tourism, ecotourism, development, Cát Bà

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Du lịch cộng đồng góp phần phát triển kinh tế địa phương và gìn giữ những nét đẹp văn hóa, truyền thống, bản sắc vùng miền. Không chỉ thế, sản phẩm du

lịch này còn mang đến cho du khách nhiều lợi ích với những trải nghiệm thú vị như: Cảm thấy gắn kết hơn với văn hóa, cảnh sắc thiên nhiên; Trải nghiệm nếp sống, lối sinh hoạt bình dị, đời thường của người dân

bản địa; Thường thức các món ăn dân dã, đậm chất địa phương; Góp phần phát triển kinh tế cho người dân, bảo tồn tài nguyên, di sản địa phương; Thỏa mãn nhu cầu khám phá, tìm tòi và trải nghiệm những điều mới; Trau dồi vốn sống, hiểu biết hơn về lịch sử, phong tục, nếp sống của người dân ở từng vùng, miền...

Cát Bà là nơi duy nhất tại Việt Nam hội tụ 4 danh hiệu quốc gia và quốc tế gồm: Vườn Quốc gia Cát Bà, Khu bảo tồn biển, Khu dự trữ sinh quyển thế giới và top 10 vịnh đẹp nhất thế giới. Nhận thấy được tiềm năng to lớn của Cát Bà, chính phủ và chính quyền thành phố Hải Phòng đã có những chính sách, kế hoạch xây dựng và phát triển Cát Bà trở thành một khu du lịch quốc tế xanh gắn với thương hiệu “Đảo Ngọc – Cát Bà”. Trong những năm gần đây, lượng khách đổ về Cát Bà ngày một tăng cao. Năm 2023, Cát Bà thu hút được khoảng 3 triệu lượt khách tới tham quan, nghỉ dưỡng và khám phá điếm đến. Tuy nhiên thời gian lưu trú trung bình của du khách tại Cát Bà còn khá ngắn, chỉ từ 2-3 ngày với mức chi tiêu chưa cao. Một phần là do các dịch vụ vui chơi, giải trí cùng các loại hình du lịch còn nhiều hạn chế, du khách tới Cát Bà chủ yếu khám phá Vườn Quốc gia Cát Bà, tham quan vịnh Lan Hạ với các hoạt động tắm biển. Do đó, việc tạo ra sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại có thể kéo dài thời gian khách lưu trú tại Cát Bà nhằm tăng doanh thu cho du lịch, tạo điều kiện phát triển du lịch tại các xã ven thị trấn Cát Bà, vừa giúp giảm tải cho khu vực trung tâm Cát Bà, vừa tạo công ăn việc làm cho cộng đồng cư dân... Đây thực chất vừa là loại hình du lịch, vừa là sản phẩm du lịch độc đáo mang lại nhiều lợi ích cho nền kinh tế, doanh nghiệp, cư dân địa phương cũng như khách du lịch mà ít gây ra các ảnh hưởng xấu với

môi trường, đồng thời nâng cao ý thức của người dân trong quá trình làm du lịch...

Tại các xã như Trân Châu, Xuân Đám, Phù Long... dù tiềm năng phát triển du lịch cộng đồng, đã ngoại là rất lớn nhưng thực tế phát triển chưa được như Việt Hải, sản phẩm du lịch cộng đồng tại đây chưa tạo được sức hút với du khách. Nhìn chung du lịch cộng đồng, đã ngoại tại Cát Bà hình thành trong vài năm trở lại đây nhưng còn hoạt động lẻ tẻ, chưa được đầu tư đồng bộ, hiện đại và chưa có các sản phẩm độc đáo, nổi bật để tạo được điểm nhấn.

Vì vậy, vấn đề nghiên cứu phát triển du lịch cộng đồng, đã ngoại tại Cát Bà là một vấn đề mang tính cấp thiết và có tính ứng dụng thực tiễn cao trong bối cảnh thị trường du lịch ngày càng cạnh tranh như hiện nay. Nghiên cứu góp phần chỉ ra một sản phẩm du lịch đặc thù tiếp theo của Cát Bà đó là du lịch cộng đồng, đã ngoại góp phần phát triển Cát Bà trở thành đảo “ngọc bích”. Đây sẽ là trung tâm du lịch quốc tế - nơi du khách sẽ có những trải nghiệm tốt nhất về các giá trị sinh thái - cảnh quan toàn cầu; nơi nỗ lực bảo tồn sẽ được hỗ trợ bởi những công nghệ “xanh” hiện đại và những hoạt động dựa trên nguyên tắc của du lịch bền vững mà nòng cốt là du lịch sinh thái và du lịch cộng đồng như Nghị quyết số 24-NQ/HU ngày 26/4/2022 của Ban chấp hành Đảng bộ huyện Cát Hải về phát triển du lịch Cát Bà đến năm 2030, định hướng đến năm 2045 đã chỉ ra.[1]

2. TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU

Du lịch cộng đồng, đã ngoại là một xu hướng du lịch phát triển gần đây nhưng đã mang lại nhiều hiệu quả to lớn cho du lịch. Tại Việt Nam cũng đã có nhiều tác giả quan tâm nghiên cứu đến phát triển du lịch cộng đồng, đã ngoại tại những khu vực có tiềm năng, điều kiện thuận lợi, tiêu biểu như:

- Cuốn sách “ Du lịch cộng đồng” tác giả Bùi Thị Hải Yến - chủ biên (Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam, năm 2012) cung cấp những vấn đề lý luận và thực tiễn phát triển du lịch cộng đồng nói chung, các nguồn lực cho phát triển loại hình du lịch này ở Việt Nam.

- Đề tài “Phát triển du lịch cộng đồng ở khu vực Vườn quốc gia Cát Tiên - tỉnh Đồng Nai” của tác giả Vũ Đức Cường (Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, năm 2013) cung cấp những kiến thức hữu ích về tiềm năng, lợi thế du lịch cộng đồng và giải pháp khai thác, phát triển du lịch cộng đồng tại ở khu vực Vườn quốc gia Cát Tiên – tỉnh Đồng Nai.

- Cuốn sách “Hoạt động du lịch cộng đồng vùng dân tộc thiểu số Việt Nam: một đích đến, nhiều con đường” của tác giả Nguyễn Công Thảo (Nhà xuất bản Văn hóa dân tộc - Hà Nội, năm 2022) với nội dung tổng quan lý thuyết, thực tiễn về du lịch cộng đồng, những ví dụ điển hình về phát triển du lịch cộng đồng ở vùng dân tộc thiểu số cũng như giới thiệu cách thức phát triển loại hình du lịch này ở bản làng các dân tộc.

- Cuốn sách “Phát triển du lịch cộng đồng” của tác giả Nguyễn Văn Tân (Nhà xuất bản Hà Nội, năm 2023) với nội dung tổng quan lý thuyết, thực tiễn về du lịch cộng đồng. Thực trạng, nhu cầu hoạt động và giải pháp phát triển du lịch cộng đồng tại Việt Nam.

Nhìn chung các đề tài, công trình nghiên cứu trên đều tập trung chỉ ra những vấn đề cơ bản về du lịch cộng đồng; tiềm năng khai thác, những cơ hội, hiệu quả mà du lịch cộng đồng, dã ngoại có thể mang lại, gắn với từng địa phương, từng khu vực của Việt Nam trong từng giai đoạn cụ thể. Thông qua nghiên cứu thực tiễn đều đưa ra rất nhiều định hướng, giải pháp góp phần

phát triển du lịch cộng đồng trong tương lai gắn với từng khu vực.

Trên thực tế, tác giả nhận thấy Cát Bà có nhiều tiềm năng, lợi thế để phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại nhưng cho đến thời điểm hiện tại mới dừng ở nghiên cứu phát triển du lịch cộng đồng ở một số xã đảo riêng lẻ như nghiên cứu về du lịch cộng đồng ở làng Việt Hải; du lịch cộng đồng ở xã Xuân Đám; du lịch sinh thái, cộng đồng ở xã Trân Châu mà vẫn chưa có đề tài đi sâu nghiên cứu về phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng, dã ngoại mang tính tổng thể tại Cát Bà. Do vậy, đây có thể được coi là nghiên cứu đầu tiên về du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà, Hải Phòng. Mặc dù vậy, những công trình nghiên cứu trên đều là nguồn tư liệu tham khảo quý giá và chứa đựng nhiều kiến thức bổ ích giúp tác giả có thêm những cơ sở, nền tảng và định hướng để hoàn thành nội dung nghiên cứu này.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Tầm quan trọng của cộng đồng địa phương trong phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà

Cộng đồng địa phương là một yếu tố rất quan trọng trong phát triển du lịch nói chung và phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại nói riêng tại Cát Bà, bởi những yếu tố sau:

- Cộng đồng địa phương là những chủ nhân thực sự, là những người đã có kinh nghiệm sinh sống lâu năm tại một vùng đất. Hơn ai hết, họ hiểu rõ về những lợi thế, những tiềm năng có thể phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà. Họ cũng là chủ nhân của những phong tục, tập quán, của nền văn hóa nơi đây. Sự am hiểu, kinh nghiệm của người dân địa phương có vai trò rất quan trọng trong việc khai thác và phát triển các chương trình du lịch cộng đồng, dã

ngoại tại quần đảo Cát Bà nói chung và tại chính các làng, xã họ cư trú nói riêng.

- Cộng đồng địa phương cũng là những người bảo vệ tài nguyên du lịch và môi trường một cách bền vững và hiệu quả nhất có thể. Mối quan hệ giữa người dân địa phương và các nguồn tài nguyên thiên nhiên là một mối quan hệ mật thiết, gắn bó từ lâu đời. Hiện nay tại Cát Bà, nhiều người dân sử dụng tài nguyên thiên nhiên như phương tiện sống của mình như lên rừng kiếm các cây thuốc quý, chặt cây lấy củi hay nuôi trồng, đánh bắt thủy hải sản. Du lịch cộng đồng, dã ngoại sẽ không thể phát triển nếu hệ sinh thái bị tàn phá, môi trường ô nhiễm, các loài động, thực vật bị tuyệt chủng.

- Cộng đồng địa phương sẽ có nhiều những lợi thế về kinh nghiệm, kiến thức bản địa và cũng là nguồn nhân lực chủ yếu, tiếp xúc trực tiếp với du khách. Nếu người dân địa phương thân thiện, nhiệt tình, mến khách thì sẽ để lại dấu ấn và đánh giá cao trong lòng mỗi du khách. Yếu tố cộng đồng đóng vai trò rất quan trọng đối với quảng bá và phát triển các loại hình du lịch.

Du lịch cộng đồng, dã ngoại đề cao sự tham gia của cư dân địa phương vào các khâu trong hoạt động phục vụ du khách như: chủ các homestay; hướng dẫn viên địa phương, người dẫn đường, những người hỗ trợ, phục vụ trực tiếp/gián tiếp; người bán các sản phẩm/quà lưu niệm; người kinh doanh các dịch vụ bổ sung khác... Vì vậy cần đề cao và gắn kết yếu tố cộng đồng địa phương trong xây dựng và khai thác các chương trình du lịch cộng đồng, dã ngoại.

Tuy nhiên, du lịch cộng đồng cũng có thể mang lại không ít tiêu cực nếu không có sự quản lý hiệu quả. Các mặt tiêu cực có thể xét theo khía cạnh cảnh quan môi trường như: phá vỡ môi trường sinh thái, tăng giá về đất đai, chi phí sinh hoạt cao, rác thải,

tiếng ồn... và các vấn đề tệ nạn xã hội, gia tăng tội phạm, các nguy cơ về đánh mất về bản sắc văn hóa, dễ dàng hòa tan khi tiếp xúc trực tiếp với các nền văn hóa khác.

3.2. Thực trạng hoạt động du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà

3.2.1. Thực trạng mô hình du lịch cộng đồng, dã ngoại tại một số xã đảo

Mô hình du lịch cộng đồng ở Cát Bà - Cát Hải đã được hình thành và xây dựng thí điểm ở ba xã gần thị trấn do tổ chức FFI (Tổ chức Bảo tồn động thực vật quốc tế) hỗ trợ trong thời gian từ năm 2005 - 2007 nhưng chưa đạt kết quả cao. Năm 2008, thành phố có “Đề án xây dựng mô hình du lịch cộng đồng tại 3 xã trên đảo Cát Bà, huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng” đã loại Việt Hải trong danh sách triển khai mô hình này, chỉ còn Xuân Đám, Trân Châu, Hiền Hào. Tuy nhiên, UBND huyện Cát Hải nhận thấy điều kiện lợi thế của Việt Hải nên đề xuất “Đề án xây dựng mô hình du lịch cộng đồng tại xã Việt Hải, huyện Cát Hải, thành phố Hải Phòng” nhằm tạo điều kiện phát triển đồng bộ hoạt động du lịch cộng đồng trên đảo Cát Bà. Từ đó cho đến nay, mô hình phát triển du lịch cộng đồng ở làng chài Việt Hải đã phát triển khá tốt. Hiện nay các xã ở Chân Châu, Xuân Đám cũng phát triển mô hình du lịch cộng đồng thu hút khách du lịch. Các xã như Hiền Hào, Phù Long bắt đầu có các hộ gia đình đăng ký tham gia du lịch cộng đồng, dã ngoại tại địa phương.

Đây là những điểm du lịch cách thị trấn Cát Bà từ 10 - 15 km với các nghề chủ yếu là sản xuất nông nghiệp trồng lúa nước, trồng rau xanh để cung cấp cho đảo. Các loại cây nhiệt đới như hồng, na, chuối, nhãn, vải, đặc biệt cam Gia Luận và các loại gia súc, gia cầm, nuôi ong lấy mật, khai thác đánh bắt hải sản với những hộ

dân cư nhỏ được bố trí xen kẽ các đồi rừng, thung lũng tạo nên cảnh quan hấp dẫn, hoang sơ trong lành, không bị ảnh hưởng bởi ngành sản xuất độc hại hay khí thải của các khu công nghiệp.

Vấn đề an ninh rất tốt, chủ yếu được thiết lập bằng ý thức đoàn kết, ý thức phát giác của cộng đồng dân cư: các cộng đồng dân cư ở đây không có chỗ cho các tệ nạn xã hội như trộm cắp, ma túy, cướp giật hoặc gây mất trật tự trị an.

Một số hộ gia đình đăng ký tham gia dự án đều được tư vấn, hướng dẫn mua sắm cơ sở vật chất, tiện nghi đầy đủ như ti vi, truyền hình cáp, máy giặt, tủ lạnh, thiết bị vệ sinh... phục vụ nhu cầu cần thiết của khách. Tại xã Xuân Đám có khu du lịch sinh thái cộng đồng Suối Gôi, các cơ sở lưu trú được thiết kế dạng nhà sàn kiểu Mai Châu – Hòa Bình và đã khai thác tour mô tô, xe đạp địa hình ven núi.

Nhìn chung, phát triển mô hình du lịch cộng đồng nơi đây vẫn còn những hạn chế nhất định. Dân cư các xã thuộc huyện đảo trình độ dân trí còn chưa cao, kinh tế chậm phát triển. Do vậy các điều kiện vệ sinh, cơ sở vật chất của các hộ gia đình còn hạn chế, lao động ở các gia đình chưa có chuyên môn, hạn chế ngoại ngữ nên khó khăn trong tiếp cận, giao lưu với khách nước ngoài.

Dựa vào thế mạnh tài nguyên và các nguồn lực, Cát Bà hoàn toàn có thể phát triển đa dạng các sản phẩm du lịch cộng đồng, dã ngoại. Hiện nay Cát Bà mới chỉ tập trung phát triển một vài loại hình như homestay, dã ngoại tại Vườn quốc gia Cát Bà, du lịch trải nghiệm đánh bắt hải sản cùng ngư dân; trải nghiệm thu hoạch nông sản tại xã đảo,... Du khách chưa có nhiều lựa chọn khi muốn tham gia các chương trình du lịch du lịch cộng đồng, dã ngoại.

Và sự hạn chế về các loại hình trải nghiệm cũng dễ tạo nên sự nhàm chán cho du khách.

3.2.2. Thực trạng về cơ sở lưu trú, ăn uống phục vụ du lịch cộng đồng, dã ngoại

Du lịch cộng đồng, dã ngoại là một loại hình ít chú trọng đến việc xây dựng cơ sở hạ tầng. Du khách mong muốn được hòa vào cuộc sống của cư dân địa phương, trải nghiệm văn hóa và thiên nhiên địa phương một cách tự nhiên nhất. Tuy nhiên để thu hút được du khách lựa chọn loại hình du lịch này, vấn đề cơ sở hạ tầng và cơ sở vật chất kỹ thuật cũng khá quan trọng. Việc xây dựng hệ thống giao thông thuận tiện, an toàn, hiện đại, rút ngắn thời gian di chuyển sẽ tạo ra những lợi thế của một điểm đến.

Hiện tại, các cơ sở lưu trú ở các xã làm du lịch cộng đồng, dã ngoại chưa nhiều, chủ yếu là các homestay vừa và nhỏ phục vụ khách đi lẻ hoặc đoàn khách nhỏ.

Bảng 1. Cơ sở lưu trú homestay tại huyện Cát Hải đến tháng 05/2024

TT	Cơ sở lưu trú du lịch	Số homestay	Số phòng	Ghi chú
1	Tại thị trấn Cát Hải	24	219	
2	Trần Châu	07	78	
3	Việt Hải	07	53	
4	Xuân Đám	12	116	
5	Phù Long	01	8	
6	Hiền Hào	01	13	
Tổng số		52	457	

(Nguồn: Phòng Văn hóa, Thông tin, Thể thao và Du lịch Cát Hải)

Qua bảng số liệu trên có thể thấy so với tiềm năng phát triển sản phẩm du lịch

cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà là rất lớn thì cơ sở lưu trú tại địa phương vẫn còn khá hạn chế. Trong số các cơ sở lưu trú trên hiện cũng có homestay đang phải tạm dừng hoạt động để bổ sung các điều kiện phục vụ du khách theo đúng tiêu chuẩn. Điều đó cho thấy phần nào hạn chế về trang thiết bị và các điều kiện phục vụ du khách lưu trú tại các homestay tại đây. Hơn nữa tại thị trấn Cát Hải và một số xã đảo vẫn có những hộ dân làm homestay tự phát, chưa có giấy tờ đăng ký.

Công tác phục vụ du khách ăn uống trong các chuyến du lịch cộng đồng, dã ngoại tại địa phương nhìn chung đáp ứng được nhu cầu và tạo ấn tượng với khách. Khi tham gia loại hình du lịch cộng đồng, dã ngoại, du khách mong muốn được thưởng thức ẩm thực mang sắc thái riêng của điểm đến. Đồng thời họ muốn trực tiếp tham gia vào công đoạn chế biến ẩm thực địa phương. Các homestay tại các xã đảo đều hướng đến việc vừa tổ chức phục vụ khách ăn uống, vừa tạo cơ hội cho du khách tham gia quá trình chế biến món ăn.

Các đặc sản ở đây chủ yếu là những sản vật được sản xuất tại chỗ dựa trên điều kiện tự nhiên nhưng cũng mang bản sắc địa phương như: Hoa quả: vải, cam, chuối...; Rau xanh các loại từ trồng trọt và khai thác ở rừng; Các loài hải sản đánh bắt được; Gia cầm, gia súc tự nuôi: bò, trâu, gà... Đặc biệt là gà Liên Minh - một loại gia cầm quý hiếm, nổi tiếng mà nơi khác không có. Du khách chỉ cần liên hệ với các chủ cơ sở lưu trú, đặt thực đơn là sẽ được cung cấp thực phẩm tùy theo mùa.

Công tác vệ sinh môi trường còn nhiều bất cập (hệ thống cấp nước sạch, xử lý nước thải, nhà vệ sinh tự hoại, vệ sinh tại các nơi chăn nuôi gia súc, gia cầm, các loại côn trùng gây hại...). Việc sản xuất, chăn

nuôi còn một số tồn tại mà du khách có thể quan sát thấy: thả đàn trâu bò ở khu chứa rác thải, sử dụng phân bón chưa qua ủ kỹ trong trồng trọt...

3.2.3. Thực trạng về nguồn nhân lực phục vụ du lịch cộng đồng, dã ngoại

Tại Cát Bà đang thực hiện mô hình các lãnh đạo Đảng ủy, HĐND, UBND các xã và các tổ chức đoàn thể khác tham gia vào công tác quản lý và duy trì an ninh trật tự tại khu du lịch. Đây là bộ phận trực tiếp quản lý các đoàn khách đến các hộ gia đình làm du lịch cộng đồng. Họ được đào tạo qua các khóa về quản lý khách du lịch cũng như giám sát các hộ gia đình trong quá trình phục vụ du khách.

Đối với các hộ gia đình làm du lịch, vấn đề trình độ ngoại ngữ của người lao động làm du lịch cộng đồng còn nhiều bất cập. Trong khi du lịch cộng đồng dã ngoại thu hút một lượng du khách quốc tế đến trải nghiệm tại Cát Bà. Đây là điểm trừ về chất lượng nguồn nhân lực làm du lịch cộng đồng tại địa phương Cát Bà.

Tháng 5 năm 2023, Sở Du lịch Hải Phòng phối hợp với UBND huyện Cát Hải mở lớp Bồi dưỡng nghiệp vụ du lịch cho các cơ sở kinh doanh dịch vụ du lịch trên địa bàn huyện Cát Hải. Đã có gần 80 người lao động làm việc trong các cơ sở lưu trú, ăn uống và dịch vụ du lịch chủ yếu thuộc các cơ sở homestay, khách sạn vừa và nhỏ trên địa bàn huyện Cát Hải tham gia tập huấn. Điều đó cho thấy chính quyền địa phương cũng đã quan tâm đến việc nâng cao hiểu biết, kỹ năng nghề cho cư dân địa phương hướng đến các tiêu chuẩn cần thiết cho người lao động khi phục vụ hoạt động du lịch cộng đồng, dã ngoại.

Nhiều cư dân địa phương chưa hiểu hết về hoạt động kinh doanh du lịch, chưa thực sự quan tâm đến những lợi ích mà du

lich mang lại nếu phát triển đúng cách, đôi khi họ lại thấy du lịch gây phiền hà cho cuộc sống thường nhật của họ. Do đó, làm du lịch cộng đồng đã khó nhưng làm cho chính cư dân hiểu được vai trò và tầm quan trọng của du lịch đối với việc cải thiện cuộc sống và góp phần bảo tồn các nguồn tài nguyên lại càng khó hơn.

3.2.4. Thực trạng về công tác quảng bá về du lịch cộng đồng, dã ngoại

Tại Cát Bà hiện nay đã có nhiều hoạt động quảng bá và xúc tiến du lịch. Một số biện pháp đã mang lại hiệu quả cao trong tiếp thị hoạt động du lịch và các điểm du lịch tới du khách, nhờ đó mà du khách biết nhiều hơn tới Cát Bà và quảng bá hình ảnh du lịch, văn hóa địa phương với du khách gần xa. Do công tác xúc tiến du lịch được đẩy mạnh, số lượng du khách đến Cát Bà ngày càng đông hơn, đặc biệt sau khi hết dịch Covid 19. Năm 2023, số lượng khách đến Cát Bà là 2,9 triệu lượt. Trong 3 tháng đầu năm 2024, du lịch Cát Bà đã đón hơn 409.105 lượt khách trong đó có 256.014 lượt khách quốc tế^[4]. Theo các số liệu khảo sát, hơn 80% khách nước ngoài đến Cát Bà đều tham gia du lịch cộng đồng, dã ngoại.

Tuy nhiên, hiện nay các sản phẩm du lịch nghỉ dưỡng, hội nghị hội thảo, du lịch tham quan tại Vịnh Lan Hạ đang được quảng bá mạnh mẽ trong khi sản phẩm du lịch cộng đồng, dã ngoại mới chỉ được quảng bá dưới dạng giới thiệu các tài nguyên du lịch của một số xã đảo tại Cát Bà. Điều đó dẫn đến tâm lý chung của du khách khi lựa chọn điểm đến Cát Bà chủ yếu là lưu trú, ăn uống, tham quan khu vực thị trấn Cát Bà, các bãi tắm Cát Cò 1,2,3 và tham quan Vịnh. Rất ít du khách có thông tin về du lịch cộng đồng, dã ngoại tại địa phương.

3.3. Đánh giá sự khai thác và hoạt động du lịch cộng đồng, dã ngoại tại địa phương

3.3.1. Ưu điểm

- Tận dụng những lợi thế về điều kiện tự nhiên cũng như văn hóa, phong tục tập quán, các sản phẩm của cộng đồng dân cư với các nghề trồng, khai thác rừng, các miệt vườn trái cây nhiệt đới, các sản vật nuôi trồng, đánh bắt hải sản giúp sản phẩm du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà mang được dấu ấn riêng.

- Cư dân địa phương ý thức được vai trò của mình trong gìn giữ, phát huy giá trị tài nguyên du lịch có ý nghĩa sống còn với việc tổ chức và khai thác du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà.

3.3.2. Mặt hạn chế

- Cơ sở lưu trú phục vụ khách tham gia du lịch cộng đồng dã ngoại còn ít về số lượng, hạn chế về trang thiết bị và các điều kiện phục vụ du khách lưu trú tại các homestay. Đó cũng là nguyên nhân khiến sản phẩm du lịch cộng đồng của địa phương chưa thu hút được đối tượng khách có khả năng chi trả cao tham gia.

- Công tác phục vụ khách ăn uống vẫn còn một số hạn chế như: cơ sở phục vụ ăn uống còn nhỏ lẻ, phù hợp với phục vụ khách đoàn nhỏ hoặc khách lẻ; bộ phận chế biến còn ít, dụng cụ và không gian chế biến để đáp ứng được nhu cầu tham gia quá trình tự phục vụ ăn uống của du khách.

- Nguồn nhân lực du lịch nói chung tại Cát Bà hiện nay còn rất nhiều hạn chế về cả số lượng và chất lượng, trong đó nguồn nhân lực phục vụ du lịch cộng đồng và dã ngoại vừa hạn chế về nghiệp vụ, kỹ năng, vừa chủ yếu là người dân địa phương tự phát làm du lịch.

- Các hình thức quảng bá, phương tiện truyền thông chưa được triển khai hiệu quả, các sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại tại các xã đảo chưa được quảng bá mạnh mẽ đến du khách. Các đặc sản của địa phương được gắn nhãn sinh quyền, tiêu chuẩn VietGap, sản phẩm chứng nhận OCOP chưa được quảng bá rộng rãi đến du khách trong nước, quốc tế.

3.4. Một số đề xuất giải pháp phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại tại Cát Bà

3.4.1. Giải pháp về xây dựng sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại hấp dẫn

Dựa vào các tiềm năng và lợi thế hiện nay của Cát Bà, tác giả đề xuất xây dựng các sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại sau:

- Trước hết, Cát Bà cần khai thác các lợi thế vốn có để phát triển du lịch cộng đồng tại một số xã đảo, tạo những sản phẩm đặc thù, chất lượng tốt, được du khách yêu thích.

Khi du khách đến làng chài Việt Hải, ngoài khám phá thiên nhiên tươi đẹp, cảnh quan xã đảo xanh mát, họ cần được trải nghiệm cuộc sống của cư dân bản địa như đánh bắt cá, mực, cá lồng bè cùng ngư dân...Do đó, cần hướng dẫn khách muốn trải nghiệm cuộc sống của cư dân bản địa như câu cá có thể đi vào khoảng thời gian giao mùa cuối tháng 3 đến giữa tháng 5 khi dòng nước ấm, gió nam vừa phải nên ở các điểm lặn gió cá thường tụ nhiều hơn.

Nên giới thiệu hoạt động tổ chức cho du khách tham gia câu mực cùng với cư dân làng chài. Cư dân làng chài cần chuẩn bị đầy đủ dụng cụ như cần câu, mồi câu và hướng dẫn cách câu một cách tỉ mỉ. Khi du khách tham gia trải nghiệm này, họ sẽ được dùng bữa ăn trưa hoặc tối tại đây, được

thường thức hải sản mà chính du khách đánh bắt được.

Ngoài ra, có thể bổ sung hoạt động trải nghiệm khi đến với Việt Hải, du khách được tự tay vun trồng/thu hoạch/thường thức khoai sọ Mùn Ốc – sản phẩm được chứng nhận VietGap – loại khoai có hàm lượng tinh bột cao, giàu dinh dưỡng, khi nấu chín không bị nát mà dẻo thơm.

Tại các xã Xuân Đám, Hiền Hào nên khuyến khích du khách tham quan và tìm hiểu kỹ thuật nuôi ong của người dân nơi đây. Du khách có thể đến nhà ông Trần Hữu San với ban đầu chỉ có 5 đàn ong, ông San đã phát triển tới 20, 30 đàn, mỗi năm thu gần trăm lít mật, mang lại thu nhập cao cho gia đình. Du khách có thể mua đặc sản mật ong chất lượng của địa phương về làm quà và tặng người thân. Hiện nay sản phẩm mật ong thung lũng hoa trên đá cùng nước mắm Cát Hải là hai sản phẩm đạt tiêu chuẩn OCOP tại Cát Bà.

Khi đến Gia Luận mùa cam, nên tạo ra các khu vực cho du khách check-in với vườn cam sai trĩu quả. Ngoài ra, bố trí hoạt động cho du khách được thu hoạch và nếm vị ngọt chua nhẹ, thanh mát của loại cam nơi đây. Thu hút khách đến nghỉ tại homestay của cư dân địa phương dịp tháng 11, tháng 12 để được chứng kiến những thung lũng hoang hóa được người dân cải tạo, trồng nên những vườn cam tuyệt đẹp. Đây cũng là thời điểm khách nước ngoài có mặt khá đông ở Cát Bà, giúp kéo dài thời vụ du lịch cho Cát Bà.

Hiện nay, cua Phù Long cũng được chứng nhận VietGap. Việc nuôi cua, tôm và nhiều loài hải sản khác trong các khu vực hệ sinh thái rừng ngập mặn giúp du khách được trải nghiệm du lịch sinh thái cộng đồng, tổ chức hoạt động đã ngoại tại đây, thường thức và mua cua Phù Long nổi tiếng về làm quà.

Mô hình nuôi cua kết hợp khai thác du lịch cộng đồng mới được triển khai kết hợp với bảo vệ và phát triển rừng ngập mặn mang lại sự phát triển kinh tế bền vững cho cộng đồng cư dân địa phương xã Phù Long. Do đó, cần đẩy mạnh loại hình du lịch cộng đồng, du lịch sinh thái, dã ngoại tại đây.

Tăng cường trải nghiệm ẩm thực địa phương: Tổ chức các tour ẩm thực để du khách có thể trải nghiệm và thưởng thức các món ăn đặc sản của Cát Bà, từ hải sản tươi sống đến các món ăn truyền thống. Cung cấp các lớp dạy nấu ăn để du khách có thể học cách chế biến các món ăn địa phương, từ việc chọn nguyên liệu đến kỹ thuật nấu nướng trong chính tour du lịch cộng đồng, dã ngoại Cát Bà.

Đến với Cát Bà, cư dân địa phương có thể hướng dẫn du khách trải nghiệm hoạt động làm nước mắm truyền thống. Đây là nét riêng mà không phải du lịch vùng biển nào ở Việt Nam đều có hoặc duy trì nghề truyền thống này. Sản phẩm nước mắm Cát Hải có nhiều loại mắm là sản phẩm OCOPI 4 sao. Hiện nay Thành phố Hải Phòng đang có chương trình hỗ trợ thí điểm truy xuất nguồn gốc cho danh mục nhiều thương hiệu nước mắm của các doanh nghiệp mắm trên địa bàn Cát Hải. Điều đó mở ra cơ hội đưa sản phẩm mắm tiêu chuẩn đến được du khách tham gia chương trình du lịch cộng đồng nơi đây.

Đề xuất xây dựng chương trình du lịch cộng đồng, dã ngoại tại Cát Bà.

CÁT BÀ - TRẢI NGHIỆM VẺ ĐẸP KHÔNG CHỈ LÀ BIỂN

(03 NGÀY 02 ĐÊM)

- Đối tượng khách: Toàn thể cán bộ, giáo viên trường PTTH Bạch Đằng huyện Thủy Nguyên

- Phương tiện di chuyển: Ô tô

Ngày 1: Hải Phòng - Vườn Quốc gia Cát Bà

- **05h30:** Xe và HDV đón khách tại cổng trường PTTH Bạch Đằng khởi hành đến đảo Cát Bà.

- **9h00:** Đoàn ghé thăm Vườn Quốc gia Cát Bà - Khu dự trữ sinh quyển của thế giới. Cả đoàn tham gia tour Trekking chinh phục đỉnh Ngự Lâm, rừng kim giao với độ cao 225m so với mực nước biển, toàn bộ khung cảnh thung lũng và rừng Quốc gia Cát Bà được thu trọn vào tầm mắt; thăm động Trung Trang.

- **11h30:** Đoàn thưởng thức bữa trưa tại Nhà hàng khu vực Vườn quốc gia

- **14h00:** Đoàn di chuyển về làng Việt Hải, nhận phòng, nghỉ ngơi. Du khách trải nghiệm ngâm chân massage để đàn cá nhỏ đến chăm sóc đôi bàn chân sau thời gian đi bộ khám phá ngôi làng lâu đời này. Quý khách dùng bữa tối và khám phá Việt Hải về đêm.

Ngày 2: Làng cổ Việt Hải - đảo Vạn Bội

- **Sáng:** Quý khách được đạp xe khám phá làng cổ Việt Hải, tìm hiểu cuộc sống của người dân và các loài động, thực vật phong phú tại nơi đây.

- **Chiều:** Đoàn đặt chân tới đảo Vạn Bội, tự do tham gia chèo thuyền Kayak, tắm biển và check-in để có những bức hình tuyệt đẹp.

- **Tối:** Quý khách trở về homestay và tham gia Gala Dinner, thưởng thức các tiết mục văn nghệ và trò chơi.

Ngày 3: Việt Hải - Xuân Đám - Hải Phòng

- **07h00:** Quý đoàn thức dậy và ăn sáng tại homestay. Sau đó tiến hành làm thủ tục trả phòng.

- **9h00:** Xe dừng tại Xuân Đám, Quý đoàn tham quan thung lũng Hoa Trên Đá và check-in tại chòi vọng cảnh. Quý khách tham quan cơ sở nuôi ong tại gia đình ông San, mua đặc sản, nghỉ ngơi và dùng bữa trưa.

- **14h00:** Quý đoàn tham quan, mua sản phẩm mắM OCOP 4 sao và các đặc sản biển Cát Bà. Sau đó di chuyển ra phà Đồng Bãi trở về điểm hẹn ban đầu.

-**18h00:** Quý khách về Hải Phòng. Kết thúc hành trình.

3.4.2. Giải pháp về cơ sở vật chất kỹ thuật - hạ tầng phục vụ phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại

Về giao thông, liên lạc: Để đảm bảo giao thông thuận tiện nhất, trước mắt chính quyền thành phố Hải Phòng và UBND huyện Cát Hải cần có những biện pháp cụ thể khắc phục tình trạng ùn tắc giao thông vào mùa cao điểm, nhanh chóng hoàn thiện các tuyến đường, cơ sở giao thông thuận lợi nhất để phục vụ các hoạt động du lịch; Đảm bảo hệ thống viễn thông, thông tin liên lạc đạt tiêu chuẩn; Cần đầu tư hệ thống wi-fi miễn phí cho du khách tại Cát Bà....

Đối với cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch cộng đồng, dã ngoại: Hiện tại các cơ sở lưu trú ở các xã làm du lịch cộng đồng, dã ngoại chưa nhiều, chủ yếu là các homestay vừa và nhỏ phục vụ đoàn khách nhỏ, khách đi lẻ. Do đó một trong những mục tiêu quan trọng là giải quyết được cơ sở lưu trú cho khách du lịch, thu hút cộng đồng địa phương tham gia vào các hoạt động phát triển du lịch cộng đồng bằng cách: cải thiện, xây mới các homestay để chính người dân địa phương phục vụ du khách lưu trú. Đảm bảo yếu tố cần thiết phục vụ cho du khách như: Các phòng nghỉ phải đầy đủ tiện nghi, vệ sinh sạch sẽ và trang bị các khu vực nấu ăn, tổ chức tiệc

BBQ và phục vụ ăn uống cho khách du lịch một cách đầy đủ...Có như vậy, khách du lịch mới có mong muốn ở lại và sử dụng các dịch vụ của người dân.

Cơ sở ăn uống: Ngoài việc đầu tư xây dựng thêm các cơ sở kinh doanh dịch vụ ăn uống, vui chơi giải trí cho du khách nên tập huấn để chính cộng đồng địa phương thực hiện song song vừa kinh doanh lưu trú, vừa phục vụ ăn uống, vừa bố trí các tiện ích để du khách tự mình trải nghiệm các hoạt động sản xuất, tiêu dùng giống cư dân địa phương. Điều đó giúp du khách có trải nghiệm đặc biệt, giữ chân khách du lịch ở lại lâu hơn.

Ngoài ra, vào mùa cao điểm, cần cung cấp đủ điện, nước phục vụ nhu cầu sinh hoạt cho người dân và du khách. Khuyến khích các thiết kế phản ánh được kiến trúc và bản sắc địa phương. Có biển chỉ dẫn rõ ràng hướng dẫn khách đến nhà ở tại các homestay còn phòng cho khách du lịch thuê.

3.4.3. Giải pháp về nguồn nhân lực phục vụ phát triển du lịch cộng đồng, dã ngoại

Nguồn nhân lực du lịch nói chung tại Cát Bà hiện nay còn rất nhiều hạn chế về cả số lượng và chất lượng, trong đó nguồn nhân lực phục vụ du lịch cộng đồng và dã ngoại vừa hạn chế về nghiệp vụ, kỹ năng, vừa chủ yếu là người dân địa phương tự phát làm du lịch. Để giải quyết bài toán về nhân lực du lịch, đòi hỏi sự tham gia của các bên:

** Đối với chính quyền địa phương:*

- Chính quyền địa phương tiến hành điều tra số lượng lao động, phân tích trình độ nghiệp vụ của người lao động đang trực tiếp và gián tiếp tham gia vào hoạt động du lịch cộng đồng, dã ngoại tại địa phương. Từ đó lập kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng nhân lực.

- Tăng cường hợp tác trao đổi kinh nghiệm nghiệp vụ thông qua các chuyến khảo sát, công tác, hội nghị,... ở các điểm du lịch có hoạt động du lịch cộng đồng, đã ngoại phát triển.

- Khuyến khích đào tạo và sử dụng nguồn nhân lực tại chỗ phục vụ hoạt động du lịch cộng đồng, đã ngoại.

- Phối hợp với Sở Du lịch, các trường nghề thường xuyên mở các lớp bồi dưỡng kiến thức, nghiệp vụ du lịch cho đội ngũ cán bộ, người lao động phục vụ trong ngành du lịch; đồng thời gắn việc đào tạo với việc trao đổi kinh nghiệm, giao lưu, học hỏi với các tỉnh bạn.

** Đối với các hộ gia đình làm du lịch cộng đồng, đã ngoại:*

- Tăng cường khả năng ngoại ngữ cho hướng dẫn viên địa phương, nhân viên, những người trực tiếp phục vụ du khách. Khuyến khích nhân viên trau dồi trình độ ngoại ngữ, giao tiếp với du khách.

- Chú trọng xin ý kiến của khách hàng về đánh giá chất lượng nhân lực cũng như các dịch vụ tại cơ sở phục vụ. Từ đó phát huy các điểm mạnh và khắc phục những hạn chế. Có các hoạt động khen thưởng với các nhân viên hoàn thành tốt nhiệm vụ và chấn chỉnh người lao động chưa làm tròn nhiệm vụ.

- Cộng đồng địa phương tham gia hoạt động du lịch thể hiện trách nhiệm của mình trong cách ứng xử với khách du lịch. Phải có thái độ tôn trọng và đối xử công bằng với tất cả các đối tượng khách.

- Khuyến khích du khách ăn, uống các thức ăn, thức uống sẵn có được chế biến tại địa phương; Chú trọng việc sử dụng các sản phẩm xanh, thân thiện với môi trường như: sữa tắm, dầu gội đầu, xà phòng, kem đánh răng được sản xuất từ các nguyên liệu

có trong tự nhiên như trái dừa, trái chanh, sả, ô liu vì các sản phẩm này vừa an toàn, vừa đảm bảo chất lượng tiết kiệm chi phí và ít tác hại đến môi trường.

- Đặc biệt, đội ngũ hướng dẫn viên địa phương cần có kiến thức, nghiệp vụ và thể lực phù hợp với loại hình du lịch cộng đồng, đã ngoại. Họ cần cam kết góp phần bảo tồn và phát huy tốt về môi trường, tham động thực vật và văn hóa địa phương.

- Đối với người cung cấp nhà ở có phòng cho khách du lịch thuê cần đảm bảo đã hoàn thành khóa học về dịch vụ nhà ở có phòng cho khách du lịch thuê. Có ý thức về du lịch xanh và sử dụng các sản phẩm xanh phục vụ du khách.

3.4.4. Giải pháp về quảng bá xúc tiến sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại

Hiện nay, các sản phẩm du lịch nghỉ dưỡng, hội nghị hội thảo, du lịch tham quan tại Vịnh Lan Hạ đang được quảng bá mạnh mẽ trong khi sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại mới chỉ được quảng bá dưới dạng giới thiệu các tài nguyên du lịch của một số xã đảo tại Cát Bà. Vì vậy, cần thiết phải đưa ra đề xuất nhằm tăng cường quảng bá về sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại:

- Chú trọng vào việc đa dạng hóa các kênh thông tin, gắn kết chặt chẽ với với các cơ quan thông tin đại chúng để quảng bá du lịch cộng đồng, đã ngoại tại Cát Bà.

- Cung cấp, trao đổi thông tin thúc đẩy hoạt động du lịch cộng đồng thông qua các chương trình báo đài, bản tin, phóng sự, phát hành những ấn phẩm nhằm giới thiệu về du lịch cộng đồng, đã ngoại và những lợi ích của sản phẩm du lịch này đem đến cho du khách, khiến du khách cần trải nghiệm khi tới Cát Bà.

- Lòng ghép, kết hợp với các bài viết, phóng sự, chương trình quảng bá du lịch địa

phương để mang du lịch cộng đồng, đã ngoại đến gần hơn với du khách gần xa.

- Chủ động xây dựng các chương trình xúc tiến du lịch, liên kết với các Website thường xuyên trao đổi, cập nhật, đăng tải thông tin về các hoạt động du lịch cộng đồng, đã ngoại. Tăng cường chạy quảng cáo trên các mạng xã hội phổ biến hiện nay như Facebook, Instagram, Tiktok,...

- Sở Du lịch Hải Phòng, Hiệp hội du lịch Hải Phòng phối hợp với các doanh nghiệp lữ hành, cơ sở du lịch cộng đồng địa phương tổ chức các hoạt động Famtrip để quảng bá hình ảnh du lịch cộng đồng, đã ngoại tại Cát Bà. Mở rộng và tăng cường hợp tác tổ chức các hoạt động, sự kiện du lịch.

4. KẾT LUẬN

Cát Bà có nguồn tài nguyên thiên nhiên vô cùng phong phú và truyền thống văn hóa lâu đời. Với lợi thế được ghi danh là di sản thiên nhiên thế giới liên tỉnh đầu tiên ở Việt Nam, Cát Bà hội tụ nhiều điều kiện để phát triển các sản phẩm du lịch đặc thù. Tuy nhiên, hiện nay chủ yếu mới phát triển các sản phẩm du lịch nghỉ dưỡng, du lịch sinh thái trong khi sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại chưa phát triển tương xứng với tiềm năng mà Cát Bà đang sở hữu. Từ những phân tích, đánh giá thực trạng, nghiên cứu đã lần lượt đề xuất các giải pháp như xây dựng sản phẩm du lịch cộng đồng, đã ngoại hấp dẫn, độc đáo; Tăng cường đầu tư cơ sở vật chất – hạ tầng, đặc biệt chú trọng đến loại hình lưu trú homestay tại địa phương; Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch địa phương, nhất là nguồn lao động tại các hộ gia đình làm du lịch cộng đồng tại các xã đảo; Tăng cường tuyên truyền, quảng bá về sản phẩm du lịch cộng

đồng, đã ngoại tại Cát Bà... Qua đó, góp phần xây dựng điểm đến Cát Bà có sự phát triển đa dạng về sản phẩm du lịch, tạo sức hấp dẫn đối với du khách và phát triển bền vững du lịch tại địa phương.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban chấp hành Đảng bộ huyện Cát Hải (2022), *Nghị quyết số 24-NQ/HU ngày 26/4/2022 về phát triển du lịch Cát Bà đến năm 2030, định hướng đến năm 2045*.

2. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2021), *“Hải Phòng: Đánh thức tiềm năng du lịch Cát Hải”*, Hải Phòng.

3. Phương Mai (2023), ‘Khai mạc Du lịch Cát Bà –Cát Bà xanh 2023’, *Cổng thông tin điện tử thành phố Hải Phòng*, <https://haiphong.gov.vn/tin-tuc-su-kien/Khai-mac-Du-lich-Cat-Ba-Cat-Ba-Xanh-2023-115137.html>.

4. Hoàng Phong (2024), ‘Cát Bà (Hải Phòng) đón gần 4 vạn du khách trong 2 ngày đầu nghỉ lễ’’, <https://baotainguyenmoitruong.vn/cat-ba-hai-phong-don-gan-4-van-du-khach-trong-2-ngay-dau-nghi-le-373614.html>, ngày cập nhật 29/04/2024.

5. Lê Thị Thu Trang (2017), *“Chính sách phát triển du lịch bền vững khu du lịch cát Bà, thành phố Hải Phòng”*, Học viện hành chính quốc gia.

6. UBND huyện Cát Hải (2018), *‘Báo cáo Rà soát, điều chỉnh, bổ sung quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế – xã hội huyện Cát Hải đến năm 2025’*, Cát Hải.

7. UBND thành phố Hải Phòng (2023), *Quyết định số 524/QĐ-UBND ngày 27/02/2023 về việc phê duyệt kết quả rà soát, xây dựng bản đồ Ranh giới xây dựng Khu dự trữ sinh quyển quần đảo Cát Bà*.